

KATARZYNA PAWLIKOWSKA-ŁAGÓD¹, ANDRZEJ GRZĄBOWSKI^{2,3}

Maria Seidler-Dymitrowska (1899-1971) – pierwsza kobieta profesor okulistyki w Polsce

Maria Seidler-Dymitrowska (1899-1971) – the first female profesor ophthalmology in Poland

¹Katedra i Zakład Nauk Humanistycznych i Medycyny Społecznej, Międzywydziałowe Centrum Dydaktyczne, Uniwersytet Medyczny w Lublinie, katarzyna.lagod@umlub.pl

²Katedra Okulistyki, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Żołnierska 18, 10-561 Olsztyn

³Instytut Okulistycznych Badań Naukowych, ul. Mickiewicza 24 / 3B, 60-836 Poznań, Poland

Słowa kluczowe:

Maria Seidler-Dymitrowska, okulistyka, historia okulistyki, Akademia Medyczna w Białymstoku

Key words:

Maria Seidler-Dymitrowska, ophthalmology, history of ophthalmology, Medical Academy in Białystok

Streszczenie

Celem pracy jest przybliżenie sylwetki i dorobku naukowego Marii Seidler-Dymitrowskiej (1899-1971), która była lekarzem, okulistą a także kierownikiem Kliniki Okulistycznej Akademii Medycznej w Białymstoku. Seidler-Dymitrowska była pierwszą kobietą w historii polskiej okulistyki, która uzyskała tytuł profesora. Jej najważniejsze prace naukowe dotyczyły dziedziny mikrochemii narządu wzroku i biochemii oka. Ponadto, pracowała nad ulepszeniem metod leczenia i operacji oka.

Summary

The aim of the study is to present the biography and scientific achievements of Maria Seidler-Dymitrowska (1899-1971), who was the head of the Ophthalmology Clinic of the Medical Academy in Białystok. Seidler-Dymitrowska was the first woman in the history of Polish ophthalmology to receive the title of professor. Her most important scientific works concerned the field of eye biochemistry. In addition, she worked to improve eye treatments and surgery.

Wstęp

Maria Seidler-Dymitrowska była lekarzem – okulistą oraz kierownikiem Kliniki Okulistycznej Akademii Medycznej w Białymstoku. Celem niniejszej pracy jest przypomnienie sylwetki Marii Seidler-Dymitrowskiej, opartej na zebranych materiałach biograficznych oraz analizie wybranych pozycji jej dorobku naukowego.

Metodologia

W pracy zostały wykorzystane materiały udostępnione przez Główną Bibliotekę Lekarską im. Stanisława Konopki w Warszawie oraz Archiwum Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku. Ponadto informację zgromadzono ze słowników biograficznych, wspomnień pośmiertnych, przejrano również bazy internetowe, takie jak Google Scholar oraz zdigitalizowane materiały archiwalne.

Ryc. 3. Operacja wykonywana przez prof. Marię Seidler-Dymitrowską, asystuje dr Danuta Omulecka-Trusiewicz. [Źródło: Główna Biblioteka Lekarska im. Stanisława Konopki w Warszawie]

storii polskiej okulistyki, która uzyskała tytuł profesora oraz uzyskała stanowisko kierownika kliniki.

W okresie jej kierownictwa ośmiu pracowników uzyskało stopnie doktorów medycyny (w tym Danuta Omulecka, Wiesława Winogrodzka, Jarosław Horodeński), dwóch pracowników stopnie doktora habilitowanego [5].

Seidler-Dymitrowska w początkowym okresie swojej pracy w Klinice Okulistyki AM w Białymstoku nie posiadała zaplecza lokalowego, nawet stołu operacyjnego. Organizowała badania profilaktyczne studentów AM ukierunkowane na wykrywanie wad refrakcji. Badania te odbywały się m.in. w salach udostępnionych przez Zakład Anatomii Prawidłowej [6, 7]. Klinika Okulistyczna swoją siedzibę uzyskała w budynku należącym do Wojewódzkiego Szpitala im. J. Śniadeckiego przy ul. Wojskowej 13 w Białymstoku. Niestety, pomimo otrzymania zaplecza lokalowego, w dalszym ciągu miejsca było zbyt mało. Brakowało zaplecza diagnostycznego, operacyjnego, naukowego i dydaktycznego [6]. Oficjalne otwarcie Kliniki Okulistycznej AM w Białymstoku odbyło się 17 lutego 1954 roku. W kilka dni po tym wydarzeniu, Seidler-Dymitrowska przeprowadziła pierwszą operację zaćmy. Seidler-Dymitrowskiej, jak na ówczesne, dość trudne czasy, udało się stworzyć dynamicznie prosperujący oddział. Po kilku latach, Klinika została wyposażona w nowoczesną aparaturę okulistyczną [8].

W ciągu pierwszego roku funkcjonowania Kliniki było hospitalizowanych 730 pacjentów, wykonano 461 zabiegów operacyjnych i 270 zabiegów ambulatoryjnych.

W 1954 roku została mianowana vice-przewodniczącą Miejskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu [7] (ryc. 3).

W Klinice Profesor kładła nie tylko nacisk na leczenie pacjentów i ich diagnostykę. Jak twierdzi pierwsza asystentka Seidler-Dymitrowskiej, Danuta Omulecka-Trusiewicz

„Dzięki niezwykle pracowitości i dyscyplinie wewnętrznej prof. Dymitrowskiej prowadzone były wszystkie kierunki pracy przewidziane dla placówki naukowej. Nawiązana została współpraca z Zakładem Histologii AMB (...) We współpracy z Kliniką Gruźlicy Płuc przeprowadzaliśmy badania doświadczalne nad wpływem ACTH na przebieg doświadczalnej gruźlicy oczu. Nie brakowało również opracowań klinicznych, np. nad występowaniem fibroplazji retrolentalis u wcześniaków w materiale kliniki położniczej” [6].

W roku 1960 Seidler-Dymitrowska została przewodniczącą białostockiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Okulistycznego z siedzibą w Białymstoku [9].

Pozostawiła po sobie wiele prac z dziedziny mikrochemii narządu wzroku i biochemii oka. Ponadto pracowała nad ulepszeniem metod leczenia i operacji oka [10]. Była członkiem Zarządu Polskiego Towarzystwa Okulistycznego w Warszawie, członkiem Białostockiego Towarzystwa Historii Medycyny oraz członkiem Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Białymstoku. Na emeryturę przeszła w 1970 roku [2]. Zmarła rok później, 26 lutego 1971 roku w Warszawie. Pochowana została na Cmentarzu Farnym w Białymstoku [8].

Przyjaciółka Seidler-Dymitrowskiej, prof. Maria Byrdy wspomniała ją następującymi słowami: „Była

Ryc. 4. Prof. Seidler-Dymitrowska w otoczeniu asystentów
[Źródło: Główna Biblioteka Lekarska im. Stanisława Konopki w Warszawie]

pedantyczna, wymagająca wiele od siebie, ale i od innych. W Jej uładowym i usystematyzowanym życiu był czas na wszystko. Dbła o estetykę i formy bycia, wrażliwa na wszelkie doznania artystyczne, lubiła malarstwo i rzeźbę, jej domowa biblioteka obfitowała w znakomite wydawnictwa albumowe i artystyczne drobiazgi wyposażenia mieszkania. Zawsze życzliwa i serdeczna, gotowa do udzielenia wszelkiej pomocy, w tym także materialnej, a robiła to w sposób subtelny i dyskretny traktując to jako osobistą, intymną sprawę” [9].

Wieloletnia pielęgniarka oddziałowa Kliniki Okulistyki AMB, Jadwiga Kropornicka opisała ją następująco:

Dawno, dawno temu okulistyką rządziła
Kobieta, która prawdziwą damą była.
Nosila kapelusze, pieska prowadziła,
I z osobistym kierowcą do pracy przyjeżdżała.
Służbowych fartuchów nigdy nie nosiła,
Bo zwolenniczką wytwornych „stylonów” była.
Nikomiu takie ubrania nawet się nie śniły!
Do dziś nie wiadomo, czy w sklepach były.
Wszyscy pracownicy zwykłe „kitle” nosili –
– I tym od szefowej się różnili.
W ciemni, gdzie profesor pacjentów badała
Cała świta kobiet cichuteńko stała.
Jeden był tylko w zespole mężczyzna,
Ale też stał cicho – wszak każdy to przyzna.

A cisza w tej ciemni taka panowała,
Że aż strach było, jak mucha leciała.
Każdy stojący chciał się wiele nauczyć,
Więc ciszy tej nie śmiałyby zakłócić.
Gdy zaś szefowa operowała,
Cała załoga „murem” za nią stała.
Ale cóż: że oko zawsze małe było,
Więc stojąc – niewiele się zobaczyło... [7].”

Jedną z jej asystentek, Wanda Olbromska, która pracowała z profesorem przez wiele lat, wspominała ją następująco:

„Prof. Dymitrowska była nieprzeciętną osobowością, wymagającą wiele od swoich asystentów, ale również od siebie. Zawsze ubrana elegancko, nosiła najpiękniejsze kapelusze, ozdobione kwiatami, lubiła falbanki, gustowne broszki i krawaty. Do pięknych kostiumów dobierała eleganckie pantofelki na płaskim obcasie, robione na zamówienie. W Klinice zawsze pojawiała się przed godziną 8:00, a po południu około 18:00 przeprowadzała obchód w towarzystwie asystentów. W czasie bytności Pani Profesor w Klinice, w tym także egzaminowania studentów, towarzyszył jej ulubiony pekińczyk „Pimpus”. Zarówno asystenci jak i studenci obawiali się i unikali reakcji Pimpusia w postaci obszczekiwania, ponieważ uważano, iż wskazuje on osoby nie zasługujące na sympatię ze strony Pani Profesor.

Inną cechą Prof. Dymitrowskiej było interesowanie się prywatnym życiem pracowników oraz ich dzieci, z czego dowodem były urządzane dla nich bale. W okresie karnawału Pani Profesor zapraszała nas na wspaniałe przyjęcia, przygotowywane przez cenioną gosposię, panią Bosko – osobę bardzo dystyngowaną i świetną gospodynię. Pani Profesor miała również osobistego kierowcę – pana Rogowskiego. Ponadto korzystała z wykonywanych w domu usług masażystki i fryzjerki. W ramach prowadzonej prywatnej praktyki lekarskiej – jako osoba znana ze swojej dobroczynności i hojności – nierzadko bezpłatnie udzielała porad biednym, siostrom zakonnym i innym osobom.

W okresie, gdy Pani Prof. M. Dymitrowska kierowała Kliniką, w pomieszczeniach panował ład i porządek, okna przystrojone były gustownie dobranymi firankami i zasłonami, a na parapetach stały doniczki z kwiatami” [7].

Zaś jeden z jej pacjentów, Władysław Gołąb opisywał ją następująco: „Na początku rozróżniałem tylko światło i ciemność, po miesiącu zacząłem liczyć palce. Mój stan pomału się poprawiał. Dzięki usilnym staraniom doktor Marii Dymitrowskiej w 1946 r. mój wzrok uległ znacznej poprawie, dając mi pewną samodzielność. Ta sama lekarka doradziła mi, abym zaczął uczyć się w Łodzi w szkole dla niewidomych. Dostałem się tam w marcu 1946 r. Wtedy mogłem jeszcze czytać czarny druk przy użyciu specjalnego monokla. Przeszedłem kolejne zabiegi, ostatecznie zupełnie straciłem prawe oko, na lewe sporo widziałem (...) [11].”

Analiza wybranych pozycji dorobku naukowego

W artykule opublikowanym w 1955 roku, Seidler-Dymitrowska wraz z Omulecką przedstawiły ciekawy i oryginalny przypadek tętniaka groniastego siatkówki u 29-letniej pacjentki, która z jego powodu straciła widzenie oraz miała naczyniaki w innych częściach ciała, głównie w obrębie jamy ustnej, szczęki i gardła [12]. Bardzo ciekawe są ilustracje, które tutaj prezentujemy (ryc. 5-7). W artykule z tego samego roku we współpracy z M. Rudobielską, opublikowała artykuł nt. stosowania opatrunków z owodni [13]. Opatrunki tego rodzaju zostały wprowadzone przez Vladimira Fiłatova (1875-1956), wybitnego okulistę rosyjskiego i są stosowane do dzisiaj w okulistyce. W 1967 roku opublikowała artykuł nt. stosowania krioterapii w okulistyce, w którym omówiła początki krioelektroterapii zaćmy, techniki wprowadzonej przez prof. Tadeusza Krwawicza (1910-1988) w 1959 roku [15]. W pracy tej przedstawiła ciekawe wyniki w pierwszym roku wprowadzenia krioelektroterapii zaćmy do praktyki Kliniki Okulistyki AM w Białymstoku – było to 225 pacjentów z zaćmą, w tym 117

Ryc. 5. Obraz dna oka tętniaka groniastego siatkówki [Źródło: Dymitrowska M. Omulecka D., *Przypadek tętniczaka groniastego siatkówki*, Klinika Oczna 1955, 25: 141-144.]

Ryc. 6. Obraz dna oka tętniaka groniastego siatkówki [Źródło: Dymitrowska M. Omulecka D., *Przypadek tętniczaka groniastego siatkówki*, Klinika Oczna 1955, 25: 141-144.]

Ryc. 7. Obraz dna oka tętniaka groniastego siatkówki [Źródło: Dymitrowska M. Omulecka D., *Przypadek tętniczaka groniastego siatkówki*, Klinika Oczna 1955, 25: 141-144.]

przypadków zaćmy dojrzałej, 34 zaćm jądrowych, 31 zaćm pęczniących, 31 zaćm początkowych i 12 powikłanych. Autorka podała, że początkowo oderwanie torebki od krioekstraktora i konieczność pozatorebkowego usunięcia zaćmy dochodziła do 19%, to w kolejnym roku obniżyła się do 9,5%.

Ponadto omówiła inne zastosowania krioterapii w okulistyce, w tym w leczeniu herpetycznego zapalenia rogówki, w niektórych przypadkach jaskry, guzów wewnątrzgałkowych oraz chorób siatkówki, w tym odwarstwienia siatkówki. W pracy z 1972 roku przedstawiła trudności dot. eksperymentalnego wywołania jaskry pierwotnej oraz wyniki własne badań histopatologicznych u królików, u których wywołano jaskrę [16].

Bibliografia:

- [1] *Akta osobowe Marii Seidler-Dymitrowskiej*, Główna Biblioteka Lekarska im. Stanisława Konopki w Warszawie.
- [2] Mariak Z., *Profesor dr hab. Maria Seidler-Dymitrowska 1899-1971*, Biuletyn nr 12 – pismo Okręgowej Izby Lekarskiej, Okręgowa Rada Lekarska w Białymstoku 2016.
- [3] Mariak Z., *50 lat Kliniki Okulistyki Akademii Medycznej w Białymstoku*, Klinika Okulistyki, Białystok 2004.
- [4] Melanowski Wł., *Prof. dr med. M. Seidler-Dymitrowska nie żyje*, [Nekr.] Klin. Ocz. 1971 t. 41 z. 5 s. 780-781.
- [5] *Akta osobowe Marii Seidler-Dymitrowskiej*, Uniwersytet Medyczny w Białymstoku, sygn. 89/1300.
- [6] Omulecka-Trusiewicz D., Biuletyn OIL w Białymstoku SUPLEMENT NR 1, *Pierwsze lata w Akademii Medycznej w Białymstoku we wspomnieniach asystentów i studentów*, pod red. Pietruski J., Białystok 2000.
- [7] Mariak Z., *50 lat Kliniki Okulistyki Akademii Medycznej w Białymstoku*, Klinika Okulistyki, Białystok 2004.
- [8] *Historia Powstania Akademii Medycznej w Białymstoku. Studenci pierwszego rocznika*, pod red. Chyczewskiego L., Grassmann M., Radziejewskiego P., Białystok 2012.
- [9] Stankiewicz A., Byrdy A., *Prof. Dr hab. Maria Seidler-Dymitrowska (1889-1971), Ci, którzy odeszli, Biografie profesorów i zasłużonych pracowników, 40 lat AMB, 1950-1990*, Akademia Medyczna w Białymstoku, 1990.
- [10] Melanowski Wł., *Dzieje Okulistyki*, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa 1972.
- [11] Górnicka-Zdziech I., *Dokąd sięgają nasze wspomnienia*, Laski, Pismo Rehabilitacyjno-Społeczne z życia dzieła matki Elżbiety Róży Czackiej, Towarzystwo

Opieki nad Ociemniałymi, Laski, ROK XX, nr 1-2(123-124), 2015: 38-57.

- [12] Dymitrowska M., Omulecka D., *Przypadek tętniczaka groniastego siatkówki*, Klinika Oczna 1955, 25: 141-144.
- [13] Dymitrowska M., Rudobielska M., *Konserwowana owodnia jako opatrunek w okulistycznych zabiegach plastycznych (doniesienie tymczasowe)*, Roczniki Akademii Medycznej w Białymstoku 1955, 1: 49-53.
- [14] Seidler-Dymitrowska M., *Zastosowanie niskich temperatur w zabiegach operacyjnych w okulistyce*, Klinika Oczna 1967, 37(1): 23-27.
- [15] Grzybowski A., Kanclerz P. Tadeusz Krwawicz, MD: *The Inventor of Cryosurgery in Ophthalmology*. Eur J Ophthalmol. 2019, 29(3): 348-356.
- [16] Dymitrowska M., Maciejewska J., *Jaskra doświadczalna*, Klinika Oczna 1972, 42: 477-482.

Spis prac Marii Seidler-Dymitrowskiej:

- [1] Seidler-Dymitrowska M., Dzierżykray-Rogalski T., *Iridoschisis rzadkie schorzenie tęczówki*, Klinika Oczna 1954, 24: 207-213.
- [2] Dymitrowska M., Rudobielska M., *Konserwowana owodnia jako opatrunek w okulistycznych zabiegach plastycznych (doniesienie tymczasowe)*, Roczniki Akademii Medycznej w Białymstoku 1955, 1: 49-53.
- [3] Dymitrowska M., Omulecka D., *Przypadek tętniczaka groniastego siatkówki*, Klinika Oczna 1955, 25: 141-144.
- [4] Dymitrowska M., Zankiewicz-Bauer A., *Wyniki leczenia tkankowego chorób narządu wzroku (ze szczególnym omówieniem zwyrodnienia barwиковego)*, Roczniki Akademii Medycznej w Białymstoku 1956, 2: 23-38.
- [5] Dymitrowska M., Kazanowska W., *Obraz cytologiczny rozmazu nabłonka spojówki przy schorzeniach herpetycznych rogówki i jego znaczenie kliniczne*, Roczniki Akademii Medycznej w Białymstoku 1957, 3: 151-158.
- [6] Komczyński L., Dymitrowska M., *Gradówka w obrazie anatomo-patologicznym i klinicznym*, Roczniki Akademii Medycznej w Białymstoku 1957, 3: 61-66.
- [7] Dymitrowska M., Kazanowska W., Omulecka D., *Wpływ kortyzonu na obrazy rozmazu z worka spojówkowego w stanach fizjologicznych i patologicznych. Spojówka w stanie fizjologicznym*, Post. Okul. 1957, 4: 149-156.
- [8] Dymitrowska M., Kazanowska W., *Obraz cytologiczny rozmazu nabłonka spojówki w zapaleniu nitkowym rogówki*, Klinika Oczna 1958, 28: 379-389.

- [9] Dymitrowska M., Kazanowska W., *Obraz cytologiczny rozmazu nabłonka spojówki w zapaleniu nitkowatym rogówki*, Klinika Oczna 1958, 28: 379-389.
- [10] Dymitrowska M., Kazanowska W., Omulecka D., *Znaczenie kliniczne badania cytologicznego rozmazu nabłonka w pewnych schorzeniach spojówki i rogówki*. [w:] *Pamiętnik 26 Zjazdu Polskiego Towarzystwa Okulistycznego*, Szczecin, 25-27 IX 1958, 411-418.
- [11] Dymitrowska M., Pręgowski Wł., Omulecka D., Kazanowska W., *Wyniki skojarzonego leczenia środkami przeciwpłatkowymi z ACTH w gruźlicy doświadczalnej oczu królików*. (Cz. 1. Obserwacja kliniczna) [w:] *Pamiętnik 26 Zjazdu Polskiego Towarzystwa Okulistycznego*, Szczecin, 25-27 IX 1958, Warszawa: PZWL, 1960, 451-456.
- [12] Lewińska H., Dymitrowska M., *Aparat Golgiego w siatkówce oka królika* [w:] *Pamiętnik XXVI Zjazdu Polskiego Towarzystwa Okulistycznego*, Szczecin, 25-27 IX 1958, Warszawa: Wydawnictwo PZWL, 1960, 419.
- [13] Dymitrowska M., Pręgowski Wł., Omulecka D., Kazanowska W., *Wyniki skojarzonego leczenia środkami przeciwpłatkowymi z ACTH w doświadczalnej gruźlicy oczu królików*, Klinika Oczna 1960, 30: 329-344.
- [14] Dymitrowska M., Lewińska H., *Aparat Golgiego nabłonka wyrostków rzęskowych*, Roczniki Akademii Medycznej w Białymstoku 1961, 7: 85-90.
- [15] Dymitrowska M., Byrda M., *Badania nad chromatyną płciową w niektórych tkankach oka, chromatin content in some ocular tissues*, Roczniki Akademii Medycznej w Białymstoku 1961, 7: 349-356.
- [16] Dymitrowska M., Lewińska H., *Aparat Golgiego nabłonka wyrostków rzęskowych*, Roczniki Akademii Medycznej w Białymstoku 1961, 7: 85-90.
- [17] Dymitrowska M., Lewińska H., *Der Golgi-Apparat im Ziliarepithelium*, Ophthalmologica 1962, 143: 438-443.
- [18] Dymitrowska M., Kulczycka B., *Spostrzeżenia nad występowaniem piewiastków śladowych w doświadczalnych stanach odwarstwień siatkówki*, Roczniki Akademii Medycznej w Białymstoku 1963, 9: 161-169.
- [19] Seidler-Dymitrowska M., Smolińska K., *Zapalenia wirusowe rogówki i ich leczenie*, Roczniki Akademii Medycznej w Białymstoku 1963, 9: 321-333.
- [20] Dymitrowska M., Lewińska H., *Przepuszczalność bariery krwi perylimfy w stosunku do cząsteczki ortofosforanu sodu (znakowanego ^{32}P)*, Otolaryngologia Polska 1966, 20: 393-396.
- [21] Seidler-Dymitrowska M., *Zastosowanie niskich temperatur w zabiegach operacyjnych w okulistyce*, Klinika Oczna 1967, 37(1): 23-27.
- [22] Dymitrowska M., Kazanowska W., Maciejewska J., *Zmiany histologiczne utkania beleczkowego w oczach z jaskrą dokonaną*, Klinika Oczna 1968, 38(1): 115-118.
- [23] Dymitrowska M., Kazanowska W., Maciejewska J., *Zmiany histologiczne utkania beleczkowego w oku zdrowym w zależności od wieku*, Klinika Oczna 1968, 38(1): 109-114.
- [24] Dymitrowska M., Kazanowska W., Maciejewska J., *Histological Changes of the Trabecular Meshwork in the Eyes with Absolute Glaucoma*, Ophthalmologica 1969, 157, 4: 306-312.
- [25] Dymitrowska M., Kazanowska W., Maciejewska J., *Histological Changes of the Trabecular Meshwork in the Healthy eye Depending on Age*, Ophthalmologica 1969, 157(2): 119-130.
- [26] Dymitrowska M., *Zapalenia opryszczkowe rogówki i metody ich leczenia w świetle najnowszych badań*, Biuletyn Informacyjny Cefarm 1971, 21(2): 41-46.
- [27] Dymitrowska M., Maciejewska J., *Jaskra doświadczalna*, Klinika Oczna 1972, 42: 477-482.